

oud-zutphen

is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging Zutphen

Redactie:

J. Harenberg, Jhr. Mr. R. C. C. de Savornin Lohman,

Drs. F. W. J. Scholten.

Redactiesadres:

Gemeentearchief, Spiegelstraat 15, 7201 KA Zutphen.

tel. 05750-12157.

Lay-out en druk:

De Walburg Pers, Zandmarkt 84a-86, Zutphen.

Bijdragen te zenden aan het redactiesadres, zo mogelijk getypt met grote regelafstand en aan één zijde van het papier.

Oud-Zutphen wordt kosteloos toegezonden aan leden van de Historische Vereniging Zutphen. Losse nummers zijn verkrijgbaar bij de boekhandel à / 6,50.

Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de redactie.

De Historische Vereniging Zutphen heeft tot doel de beoefening van de geschiedenis van Zutphen en onmiddellijke omgeving en de bevordering in zo breed mogelijke kring van de belangstelling voor de geschiedenis van Zutphen in al haar aspecten. Het lidmaatschapsgeld bedraagt / 25,- per jaar, voor gezinsleden / 10,-.

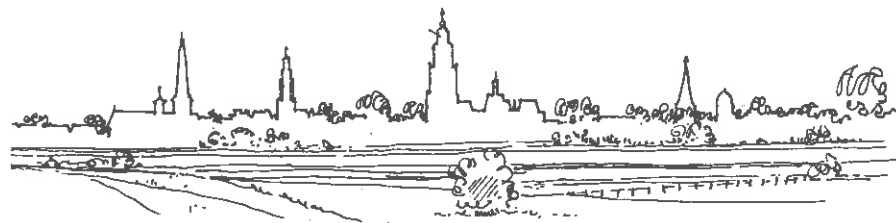
Aanmelding kan geschieden bij de secretaris, de heer J. C. Roemers, Gemeentearchief, Spiegelstraat 15,

7201 KA Zutphen, tel. 05750-12157, huisadres:

Braamkamp 325, 7206 HP Zutphen, tel. 05750-26798.

Opzeggen van het lidmaatschap tenminste één maand voor het einde van het kalenderjaar bij hetzelfde adres.

Postgirorekening 873089 ten name van RABO-bank Zutphen, bankrekening nummer 376738147 ten gunste van Historische Vereniging Zutphen, Postgirorekening 5318365 ten name van Historische Vereniging Zutphen.

oud-zutphen, tijdschrift van de historische vereniging zutphen

Inhoud: W. Albers: Een Zutphenaar emigreert naar Noord-Amerika / Wetenswaardigheden (8) / Zutphens allerlei / H. J. Wijers: Het stadsbestuur van Zutphen II / P. Bitter: Archeologische vondsten Ooyerhoek / Publicaties en onderzoeksresultaten

W. ALBERS

EEN ZUTPHENAAR EMIGREERT NAAR NOORD-AMERIKA

Ruim anderhalve eeuw geleden, op 7 mei 1821, werd uit protestantse ouders te Zutphen geboren Johannes Marinus Albers.¹ Is hij zo'n belangrijk man geweest dat hij onze aandacht verdient? In encyclopaedieën zal men hem tevergeefs zoeken. Toch is hij een opmerkelijke figuur, want hij emigreerde medio vorige eeuw vanuit het vertrouwde Zutphen naar de barre dunbevolkte binnenlanden van Noord-Amerika. Wat dreef hem tot deze stap, uit welk sociaal milieu was hij afkomstig, was hij in Zutphen een nieuwkomer of resideerde zijn familie reeds van oudsher in die stad, is de "landverhuizing" geslaagd, hoe is het zijn Amerikaanse nazaten vergaan? Deze aspecten kunnen belicht worden mede dank zij het feit dat ik in de jaren 1961-1966 een uitgebreide briefwisseling heb gevoerd met zijn in leven zijnde Amerikaanse kleinkinderen, toen allen ouder dan zestig jaar, enthousiaste correspondenten; zij lieten drie meter sneeuw van grafstenen scheppen om data te verifiëren.

Zutphenaar vierde generatie

Joh. Marinus behoorde tot de vierde generatie der Albersen, die zich Zutphenaar mochten noemen. Zijn overgrootvader Louis Albers (1726-1789) had zich medio 18de eeuw vanuit het twintig kilometer van Zutphen gelegen kerkdorp Ruurlo te Zutphen gevestigd. Hij kocht in het najaar van 1758 de

herberg-branderij Het Houten Wambuis,² gelegen voor de Zutphense Hospitaalspoort, verwierf zich in het voorjaar van 1759 het klein burgerschap van Zutphen en trouwde, in 1758, met Geertruid Immink uit Gendringen. Hun zoon Derk Albers (1761-1805) was eveneens Zutphens burger en eigenaar (sedert 1781) van Het Houten Wambuis en tevens van een grutterij in de Zutphense Laarstraat (op de hoek van het Hogestraatje); én van het Jachthuis (nu een hotel) en de nabij gelegen Velder Bouwhof onder Warnsveld. In 1786 won hij het Zutphense Kramersgilde. In hetzelfde jaar 1781 dat zijn vader hem Het Houten Wambuis schonk, trouwde Derk met Johanna Maria Roosegaarde³ uit Doetinchem. Eén van hun zonen, Frederik (1791-1862), in 1816 getrouwd met Clasine Graffelman uit Warnsveld, grutter en commissionair in granen te Zutphen, was de vader van Johannes Marinus, de hoofdpersoon van dit verhaal. Hoewel Zutphenaar vierde generatie (ofschoon zijn voorouders steeds met niet-Zutphense meisjes trouwden), en dus goed ingeburgerd, zou Johannes Marinus zijn stad, en zelfs zijn vaderland op 33-jarige leeftijd verlaten. Alvorens te beschrijven hoe dat zo gekomen is, zal ik, ter nadere aanduiding van het milieu waartoe Johannes Marinus behoorde, eerst zijn naaste familie kort de revue laten passeren, inbegrepen zijn Albers-ooms en -tantes, en zijn (generatiegenoten) Albers-neven en -nichten.⁴

Sociaal milieu

Johannes Marinus had een broer, Evert Hendrikus Albers, die bakker⁵ was te Zutphen; en drie ooms en twee tantes aldaar. De ooms waren resp. a) Hendrik Albers, makelaar in granen en expediteur; b) Bernardus Albers, grutter in de Laarstraat (aanvankelijk in het bedrijf van zijn vader Derk, later, sedert 1821, in de Laarstraat 24 en belendend pand, bestaande uit woonhuis met erf, een bedrijfsruimte met rosmolen, een open plaats, een pakhuis, tuin en bergplaats⁶) en rentmeester van de Hervormde Gemeente van Zutphen; hij was getrouwd met Jenneken Coolhaas⁷; c) Willem Albers, bakker. De tantes waren resp. a) Geertruid Albers, grutterse, trouwt met een grutter, zoon van een leerlooier; b) Hendrika Elizabeth Albers, echtgenote van een broodbakker en makelaar in granen, zoon van een koopman.

Johannes Marinus had zes neven (cousins) en twee nichten (cousines). De neven waren resp. a) Barend Hendrikus Albers, grutter en tabakskoper te Zutphen; b) Derk Albers, Rijksveearts der eerste klasse, vervolgens zeepzieder te Zutphen⁸, tevens provisor van het Zutphense burgerweeshuis; c) Bernardus Albers, arts (doctor med.) o.a. te Nijmegen; d) Evert Hendrikus Albers, bakker te Zutphen; e) Leendert Johannes Albers, wijnkopersgezel, vervolgens claviger van het Stedelijk Gymnasium te Zutphen; f) Derk

Johannes Marinus Albers sr.

Maria Aleida Michmershuizen

Albers, behaalde het drogistendiploma aan de Klinische School te Haarlem; hij werd echter directeur van het Rijkstelegraafkantoor te Zutphen; tevens lid van de Raad van Zutphen en ouderling van de Lutherse Gemeente aldaar (hij was getrouwd met de dochter van een Lutherse predikant). De nichten waren resp.: a) Hendrika Philippina Albers, echtgenote van een winkelier te Harderwijk, zoon van een bakker; b) Jenneken Albers, echtgenote van een natuur- en scheikundige (doctor phil.) en resident⁹ van Banka (omvattende de tineilanden Banka en Billiton in Nederlandsch Oost-Indië), zoon van de president van de Nederlandsche Bank.

Johannes Marinus Albers behoorde dus tot een redelijk gegoede, voornamelijk ambachtelijke, Zutphense burgerfamilie. Hij zelf werd huisschilder (verwer). Hij was een ietwat dromerige figuur.

De Christelijke Secte der Afscheidenen

Hij leerde een dienstmeid¹⁰ kennen, Maria Aleida Michmershuizen, dochter van een tuinman. Zij was niet mooi en niet zo jong meer, maar ijzersterk. Ze

was zeer kordaat, had een ferme wil en een rechtlijnige geest. Zij was, evenals haar vader, de beweging der Afgescheidenen toegedaan, een Orthodox-Christelijke secte,¹¹ die zich niet met de nieuwigheden van de Nederduitsch-Hervormde Kerk en met de liberalisatie van het onderwijs kon verenigen. De Afgescheidenen werden in hun godsdienst oefeningen belemmerd, kregen soldaten ingekwartierd en werden zelfs vervolgd. Nu was er door de miserabele economische vooruitzichten in overbevolkte streken van Europa een trek op gang gekomen naar Noord-Amerika, en de Afgescheiden predikanten A. Brummelkamp¹² en A. C. van Raalte¹³ (zwagers) zagen daarin een mogelijkheid voor hun benarde geloofsgenoten. In 1846 gaven zij een brochure¹⁴ in het licht, waarin zij in een doorwrocht betoog enerzijds constateren dat in ons land “door gewetenverwoestende concurrentie en door geheel uitzuigende en bange belastingen vanwege de enorme Staatsschulden, de burgerstand verdwijnt”; en anderzijds dat er geen behoorlijke christelijke scholen meer zijn “daar op de staatsscholen een algemeen zedelijk onderwijs gegeven wordt hetwelk noch Jood noch Roomsgezinde stooten mag.” De eigen koloniën bieden geen uitkomst. “Over de West zal het thans wel niet nodig zijn te spreken.” Blijkbaar stond West-Indië in een zeer kwade reuk. Maar ook Oost-Indië wordt afgewezen: er is daar geen land te vergeven en er is geen godsdienstvrijheid. Noord-Amerika daarentegen is zeer geschikt; overvloed aan land en werk, en een ieder mag zijn godsdienst naar eigen inzicht beoefenen. In hetzelfde jaar 1846 emigreert Ds. Van Raalte met een groep Afgescheidenen naar Michigan en sticht daar de kolonie Holland.

De vader van Maria Aleida was in 1847 naar Noord-Amerika vertrokken, doch sedertdien had men niets meer van hem vernomen. Dit schrikte haar en Johannes Marinus echter niet af. Zij trouwden in 1850. Ruim een jaar later werd hun eerste kind geboren, Johannes Marinus Jr., en in 1853 een dochtertje. Op 11 oktober 1854 verliet het jonge gezin Zutphen om de Atlantische Oceaan over te steken.

De vestiging te Grand Haven aan het Meer van Michigan

De zeereis geschiedde onder primitieve omstandigheden in een klein zeilschip van ca 400 ton, en duurde ongeveer vijf weken. Het dochttertje stierf onderweg en werd over boord gezet.

Johannes Marinus Albers Sr. vestigde zich met vrouw en de kleine Junior niet ver ten noorden van de kolonie Holland, in de kolonie Grand Haven aan het Meer van Michigan, waar op instigatie van Van Raalte reeds een sterke kerkelijke organisatie was opgezet om onder de barre omstandigheden het geestelijk leven op peil te houden. In 1850 was er een klein (8 bij 4 m²)

voorlopig houten kerkgebouw neergezet. Ook het aanwezige Zondagschooltje was nog erg primitief. De leerlingen konden de nieuwsgierige Indianen door de reten naar binnen zien gluren. Evenzo was het gesteld met het eerste kleine lage huis (nu, sterk verbeterd, aangeduid met 225 Clinton Street) dat Johannes Marinus te Grand Haven bouwde. In dit huis werden alle volgende kinderen geboren. 's Winters kon het gebeuren dat ze bij het ontwaken een laagje sneeuw op hun dekens aantroffen.

Het was flink aanpakken, maar de vestiging is een succes geworden. In 1876 verwierf Johannes Marinus zich te Grand Haven een tweede huis (114 South Third Street); daar tegenover (115 S. Third Str.) bouwde in 1886 zijn zoon Frederik een ruim huis met twee waranda's, het “Fred Albers House” genoemd. In de jaren dat ik met de nazaten van Johannes Marinus correspondeerde, waren deze huizen nog steeds in het bezit van, en werden ze bewoond door leden van de “Albers family”. Ze hadden voor hen inmiddels een historische waarde gekregen.

In bovengenoemde kleine kerk werden alle diensten “als van ouds” in het Nederlands opgedragen. Maria Aleida ging er fier op dat ze tot aan haar dood nooit een woord Engels of Duits heeft gesproken; het ware Woord Gods was in het Nederlands, zoal niet het Zutphens dialect.

Te Grand Haven werden nog zeven kinderen geboren; in totaal werden drie zoons en drie dochters volwassen. Johannes Marinus Sr. zette te Grand Haven een huisschilders- en woninginrichtingsbedrijf op, waaraan zijn drie zoons Johannes Marinus Jr., Frederik en Hendrik deel gingen nemen: de firma “Albers and Sons, Painters”, welke de zoons na de dood van hun vader (Johannes Marinus Sr. werd bijna 81 jaar) voortzetten onder de naam “Albers Brothers, Painters and Decorators”. Ze waren tevens zeer actief in het plaatselijk leven. De zoon Frederik was ouderling, secretaris van de kerkeraad, gedurende 68 achtereenvolgende jaren Zondagsschoolonderwijzer en gedurende 38 jaren leraar van een sterklas voor bijbelonderricht voor volwassenen.¹⁵ De zoon Hendrik was diaken, secretaris van de kerkeraad en Zondagsschoolonderwijzer en -inspecteur te Grand Haven.

De dochter Anna trouwde met een makelaar, tevens directeur van een verzekeringskantoor in Grand Rapids (Michigan), zoon van een predikant; de dochter Clasina Hendrika Johanna, ongetrouwd, werd onderwijzeres te Grand Haven; de dochter Maria Alida was met haar man eigenaar van een winkel in huishoudelijke artikelen, ijzerwaren en gereedschappen te Grand Rapids.

Johannes Marinus Sr. had vier Albers-kleinzonen (korthedshalve vermeld ik alleen de mannelijke kleinkinderen), van wie er drie een academische graad behaalden: resp. een architect en hoofdingenieur stadsplanning te Madison, Wisconsin¹⁶; een accountant Banker's Trust Company, Wall-

street, New York, tevens diaken, ouderling en Zondagsschoolonderwijzer bij de Westminster Presbyteriaanse Kerk te Elizabeth, New Jersey; en een computer hoofdingenieur te Detroit, Michigan. De vierde was fabrikant¹⁷ te Cleveland, Ohio, tevens lid van het bestuur van de Windermere Methodistenkerk en meestervrijmetselaar.¹⁸ Johannes Marinus Sr. had slechts één Albers-achterkleinzoon, die in 1966 een veelbelovend student¹⁹ was in de technische wetenschappen.

De onderlinge betrekkingen tussen de Amerikaanse nazaten van de Afscheiden Zutphenaar Johannes Marinus Albers Sr. zijn steeds zeer hecht geweest. Bovendien is de herinnering aan hun land van herkomst levendig gebleven: ze zijn trots op hun Nederlandse en, in het bijzonder, Zutphense afkomst.

Noten

- 1 W. Albers, Mededelingen over het Achterhoekse geslacht A(a)lbers uit Ruurlo II, in *Gens Nostra* 16 (1961) 117.
- 2 Zie voor nadere informatie over Het Houten Wambuis het artikel: W. Albers, De herberg-branderij Het Houten Wambuis onder Zutphen en haar eigenaren in de 18de eeuw, gepubliceerd in *Jaarboek Achterhoek en Liemers* 1984.
- 3 Naar haar is Johannes Marinus vernoemd. Voor het geslacht Roosegaarde, zie: *Nederland's Patriciaat* 38 (1952) 261.
- 4 In algemenere zin is deze opsomming ook informatief. Het laat een groep nauwverwante 19de-eeuwse Zutphense Albersen zien.
- 5 Als er bakker, grutter enz. staat, dan wordt de ondernemer (patroon, fabrikant) bedoeld, en niet gruttersknecht e.d.
- 6 E. H. ter Kuile *De Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst deel III; De Provincie Gelderland, 2^e stuk, het Kwartier van Zutphen*, Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage, 1958, blz. 261, afb. 650.
- 7 Zij is een afstammeling van de bekende Nederlandse (uit Duitsland afkomstige) theoloog Casparus Coolhaas (1534-1615), zie: *Ned. Patriciaat* 36 (1950) 85.
- 8 Zie J. Gimberg, *De zeepfabriek te Zutphen*, in *Bijdragen en Mededelingen Gelre* 28 (1925) 119.
- 9 Bestuurder, namens Ned.-Indische Gouvernement, van residentie (soort provincie).
- 10 Negentiende-eeuwse nomenclatuur.
- 11 Zie voor de geschiedenis van de Afscheidenen o.a.: J. C. van der Does, *De Afscheiding*; C. W. Mönnich, *De kerken der hervormingen sinds 1813*, in *Geschiedenis van de kerk in Nederland*, Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen 1963; en G. H. Ligterink, *De landverhuizers, emigratie naar Noord-Amerika uit het Gelders-Westfaalse grensgebied tussen de jaren 1830-1850*, Werken van het Staring Instituut, De Walburg Pers, Zutphen, 1981.
- 12 Anthony Brummelkamp (1811-1888) studeerde theologie te Leiden, gereformeerd godgeleerde, in 1835 als predikant afgezet, stichtte tal van Afscheiden Gemeenten; is een van de grondleggers van de Theologische School te Kampen, waar hij hoogleraar werd.

- 13 Albertus Christiaan van Raalte (1811-1876), studeerde theologie te Leiden, weigerde zich te onderwerpen aan de reglementen van de Hervormde Kerk, die hij niet in overeenstemming met Gods Woord achtte en voegde zich bij de Afscheidenen. Hij legde de grondslag van het Hope College te Holland (Michigan, U.S.A.).
- 14 A. Brummelkamp en A. C. van Raalte, bedienaren des Goddelijken Woords, *Landverhuizing, of waarom bevorderen wij de volksverhuizing en wel naar Noord-Amerika en niet naar Java?*, Hoogkamer & Comp^o, Amsterdam, derde druk, 1846.
- 15 De plaatselijke courant, *The Grand Haven Daily Tribune*, publiceerde na zijn overlijden een uitvoerige necrologie, voorzien van een portret van Frederik Albers, d.d. 9.10.1948; brief van Marie Alida Fritz-Albers (pianolerares en kerkorganiste), 225 Clintonstreet, Grand Haven, d.d. 18.3.1962.
- 16 Hij is vier achtereenvolgende termijnen gekozen burgemeester geweest van Shorewood Hills, een voorstadje (suburb) van Madison (Wisconsin); brief van Elizabeth C. Albers-Nemire d.d. 13.4.1962.
- 17 Commercieel directeur en mede-eigenaar van een fotomallenfabriek.
- 18 Hij is voorzitter van zijn loge geweest. Hij werd tijdens de Eerste Wereldoorlog als eerste luitenant in Frankrijk ingezet. Hij was voorzitter (Commander) van een afdeling van het Amerikaanse Veteranenkorps.
- 19 James Wilson Albers, geb. in 1943 te Detroit, Mich., U.S.A.; cum laude High School en een aantal andere school- en universitaire onderscheidingen; in 1966 was hij "post graduate student bio-engineering" aan de Universiteit van Michigan.

Handboekbinderij "NOU-JA"

*Inbinden van tijdschriften en jaargangen.
Gebonden of garenloos. Met opdruk.
Portefeuilles, archiefmappen en
archiefdozen.
Inbinden van registers van de Burgerlijke
Stand, etc.*

Maken van luxe dozen.
Ontwerpen van banden.

Adres: Gravenstraat 4 – Telefoon 05756-4321
Postbus 109 – 6970 AC BRUMMEN